

„... mindjára ez himnust”

„A fellyül elmondott psalmus után mindjára ez himnust avagy mást kelly mondani, amely a szentegyházi szolgálknak inkább tetszik” — olvassuk első fennmaradt népnyelvű protestáns liturgikus énekeskönyvünkben a vasárnap „reggeli éneklés”, vagyis prima himnuszához írt, sajátosan megengedő előírást. „Hymnus *Iam lucis orto etc.*” — adja meg magától értődő természetességgel graduáljában (Komjáti 1574) Huszár Gál a kottával közölt „Immáran a nap föl-jövéen” kezdetű himnusz latin eredetijére való hivatkozást. Vagyis a könyv ebben (is) folytatja a középkori esztergomi hagyományt, ahogyan az pedig egyezik az Európa-szerte hosszú évszázadok óta elterjedt liturgikus renddel. Hogy mennyiben egységes a középkori latin liturgia, hol vannak kivételek, és melyik helyeken mit jelent a „hosszú évszázadok óta”, jelen lapszámunknak egy fontos tanulmánya írja le.

Csak 1700-ig közel ötven kéziratos és nyomtatott közös protestáns, evangélikus, református vagy unitárius, de néhány katolikus énekeskönyv is tartalmazta a vers rímekkel meg nem lágyított strófáit. Később a szentegyházi szolgálknak inkább tetszettek helyette más reggeli dicséretetek... (Vigyázzunk a szentegyházi szolgálak tetszésével mint legfőbb mércével!)

Bizonyosan nem Ambrus műve a latin eredeti, de tartalmilag szorosan követi a milánói egyházatya verseit és stílusban sem áll túl távol tőlük, noha már kora középkori módon, szolidán rímelget a *Iam lucis orto sidere*. Bár liturgikus helye először pár száz évvel a Regula utánról dokumentálható, nem kizárt, hogy már jóval korábban a Benedek —igen, Szent Benedek! — bevezette prima zsolozsmahóra himnusza volt. Sorsa a II. vatikáni zsinat által a római zsolozsmarendből törölt óráénál —vigyázzunk a szentegyházi szolgálak tetszésével! — csak egy kevésbé szerencsésebb: az új római breviáriumban mindennap ismételt himnuszról kéthetes váltakozásban a második hét csütörtökjének laudeshimnusza lett.

A szigorúan biblikus nyugati liturgia által kitüntetetten megőrzött nem-bibliai költői műfaj, a zsolozsmahimnusz irodalmi és liturgikus értékeiről a következő években is több tanulmányt tervezünk, ahogy eddig sem kevés publikációnk foglalkozott Ambrus költői örökségével. Egy —ki gondolta volna jobb korszakokban!— sérülékeny, sőt elkótyavetyélhető örökséggel.

Úgy esett, hogy e lapszám megemlékező rovata nagy tanítónkat, e lap szerkesztőbizottságának tizennyolc éven át elnökét idézi fel, aki —mint egy anekdotikus részletből most megtudjuk— „[k]is kartoncédulákról buszon-villamoson a zsolozsma himnuszeit tanulta.” Nem egyszerően nagyon kedvelte, becsülte azokat, hanem a memorizálás által magáévá tette, az Éneklő Egyház népénektárba is bevezette, szíven viselve a tartalmilag hű, de jól énekelhető népnyelvű fordítások létrejöttét, amely feladathoz maga is hozzájárult. Az élő nyelv, az irodalmi ízlés változása miatt e feladat sosem zárul le teljesen.

Elég is ennyi a „kell” és az „inkább tetszik” különbségéről.